

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

НАУМЧУК Наталія Вікторівна

УДК33
6.76

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**Кредитний ризик та методи його оцінки у банківській
діяльності**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають
посилання на відповідне джерело

_____ Наталія Вікторівна НАУМЧУК

Керівник роботи
ШУБЕНКО Інна
Андріївна
к.е.н., доцент

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту: **НАУМЧУК Наталії Вікторівни**

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № ___ від «___» _____ 2022 р.

Завідувач кафедри

к.е.н., професор _____

«___» _____ 2022 р.

Дмитро ДЕМА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **НАУМЧУК Наталія Вікторівна** захистив (ла) кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)
батькові)

«___» _____ 2022 р.

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по

АНОТАЦІЯ

Наумчук Н. В. Кредитний ризик та методи його оцінки у банківській діяльності. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

В кваліфікаційній роботі уточнено сутність поняття «кредитний ризик»; проаналізовано структуру кредитного портфелю та стан кредитного ризику в АТ «Ощадбанк»; запропоновано практичні рекомендації напрямків розвитку кредитування в АТ «Ощадбанку» у післявоєнний період. Встановлено, що одним із пріоритетів у діяльності АТ «Ощадбанку» в нинішній ситуації є зниження кредитного ризику, однак у середньостроковій перспективі банку доведеться стикнутися із суттєвим погіршенням якості активів – великими обсягами проблемних кредитів.

Ключові слова: банківська установа, кредитний портфель, кредитний ризик, позичальник, методи оцінки кредитного ризику.

ANNOTATION

Naumchuk N. V. Credit risk and methods of its assessment in banking. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualifying work for a bachelor's degree in specialty 072 – Finance, Banking and Insurance. – Polissya National University, Zhytomyr, 2022.

The essence of the concept of "credit risk" is specified in the qualification work; the structure of the loan portfolio and the state of credit risk of Oschadbank JSC were analyzed; practical recommendations on the development of lending to Oschadbank JSC in the postwar period are offered. It is established that one of the priorities in the activities of Oschadbank JSC in the current situation is to reduce credit risk; however, in the medium term the bank will have to face a significant deterioration in asset quality - large volumes of problem loans.

Keywords: banking institution, loan portfolio, credit risk, borrower, methods of credit risk assessment.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1 Економічний зміст кредитного ризику та методи його оцінки	7
Розділ 2 Аналіз діяльності АТ «Ощадбанк» та оцінка його кредитного ризику	11
Розділ 3 Вдосконалення методів оцінки кредитного ризику та його прогноз в АТ «Ощадбанк»	18
Висновки.....	23
Список використаних джерел	25
Додатки.....	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження та аналіз останніх досліджень.

На сьогоднішній день комерційні банки як ніколи піддаються кредитному ризику у зв'язку із військовим широкомасштабним вторгненням в Україну. На разі частина позичальників фізичних осіб втратили своє майно й не можуть виконувати свої кредитні зобов'язання оскільки втратили роботу (основне джерело доходу), а підприємства перестали працювати як юридичні особи. Все це підвищує кредитний ризик і загрожує не лише діяльності банківської установи, а й діяльності банківської системи в цілому.

Питанню сутності кредитного ризику та методів його оцінки присвячена велика кількість наукових праць. Дослідженням методів оцінки кредитного ризику займалися Н. Г. Маслак, В. В. Вітлінський, І. В. Сало, А. М. Белікова, П. І. Теркало, О. А. Криклій та інші.

Мета і завдання роботи. *Метою* написання кваліфікаційної роботи є: визначення методів вдосконалення оцінки кредитного ризику комерційного банку. Визначена мета передбачає розкриття таких теоретичних та практичних завдань кваліфікаційної роботи:

- дослідити теоретичні аспекти економічного змісту кредитного ризику та методів його оцінки;
- здійснити аналіз діяльності АТ «Ощадбанк» та оцінка його кредитного ризику;
- виявити шляхи вдосконалення методів оцінки кредитного ризику в АТ «Ощадбанк».

Об'єкт та предмет дослідження. *Об'єктом* дослідження є процес оцінювання кредитного ризику банківської установи. В межах визначеного об'єкта, *предметом* дослідження буде сукупність теоретико-методичних та прикладних аспектів ідентифікації та оцінки кредитних ризиків комерційного банку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі *методи*: економіко-статистичний метод, зокрема його прийом порівняння для оцінки кредитного портфеля АТ «Ощадбанку» шляхом зіставлення показників минулих років, табличний для відображення аналітичної інформації, метод наукових узагальнень використовувався для розкриття змісту кредитного ризику, SWOT – аналіз при дослідженні нових можливостей та загроз для банківської установи, метод прогнозів для прогнозування кредитного ризику АТ «Ощадбанку».

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

1. Суть кредитного ризику та формування методів його оцінки: матеріали науково-практичної конференції «Студентські наукові читання: 2021» (23 листопада 2021 р., Поліський національний університет).

2. Оптимізація методів оцінки кредитного ризику: матеріали науково-практичної конференції «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу» (1 лютого 2022 р., НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»).

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає в підтримці теоретичних основ дослідження та розробці практичних рекомендацій щодо кредитного ризику та методів його оцінки.

Структура та обсяг роботи. Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, один теоретичний та два практичні розділи, загальні висновки та пропозиції, перелік використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи 24 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 1 таблиця по тексту та 7 таблиць в додатках, 4 рисунки по тексту та 1 рисунок в додатках. Список використаних джерел нараховує 42 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ

Діяльність будь – якої банківської установи тісно переплітається із ризиками, домінуючу частку з яких займає саме кредитний ризик який є складовою операційної діяльності банку. Високий рівень кредитного ризику пов'язаний з тим, що саме кредит є найприбутковішим банківським активом. Слід розуміти, що кредитний ризик породжує не тільки втрати від кредитної діяльності, а й тягне за собою інші ризики, які в майбутньому можуть негативно вплинути на ліквідність та платоспроможність банківської установи. Саме тому для утримання стійкого становища на ринку, банківській установі слід правильно виявляти та оцінювати фактори впливу на кредитний ризик використовуючи ефективні методи його оцінки.

Огляд літературних джерел допоміг нам уточнити, що ж являє собою кредитний ризик. О. А. Криклій та Н. Г. Маслак дають визначення кредитного ризику наступним чином: «...ймовірність повної або часткової втрати вартості активів банку в результаті нездатності контрагентів (позичальників) виконувати свої зобов'язання або недоотримання доходу на вкладений капітал внаслідок різноманітних чинників» [Помилка! Невідомий аргумент ключа., с. 12].

Оцінка сутності кредитного ризику є не повною без дослідження основних функцій, які виконує суб'єкт контролю кредитного ризику. До них належить [39]:

1. Регулятивна – полягає в подоланні виникаючих перешкод, під час ліквідації дії кредитного ризику. Дана функція поділяється на дві форми:
  - конструктивна сприяє розробці методологій та інструментів запобігання та усунення негативних наслідків кредитного ризику.
  - деструктивна функція полягає в перешкоджанні прийнятті необґрунтованих рішень.

2. Захисна функція полягає в захисті суб'єктом об'єкта від негативних наслідків ризикових подій.

3. Стимулююча функція маючи на меті отримання максимальної вигоди передбачає стимулювання оперативних, аналітичних та інноваційних властивостей управління.

4. Перерозподільча функція полягає в переказі коштів з комерційних банків, які не здійснюють ефективного контролю за кредитним ризиком, успішним банкам.

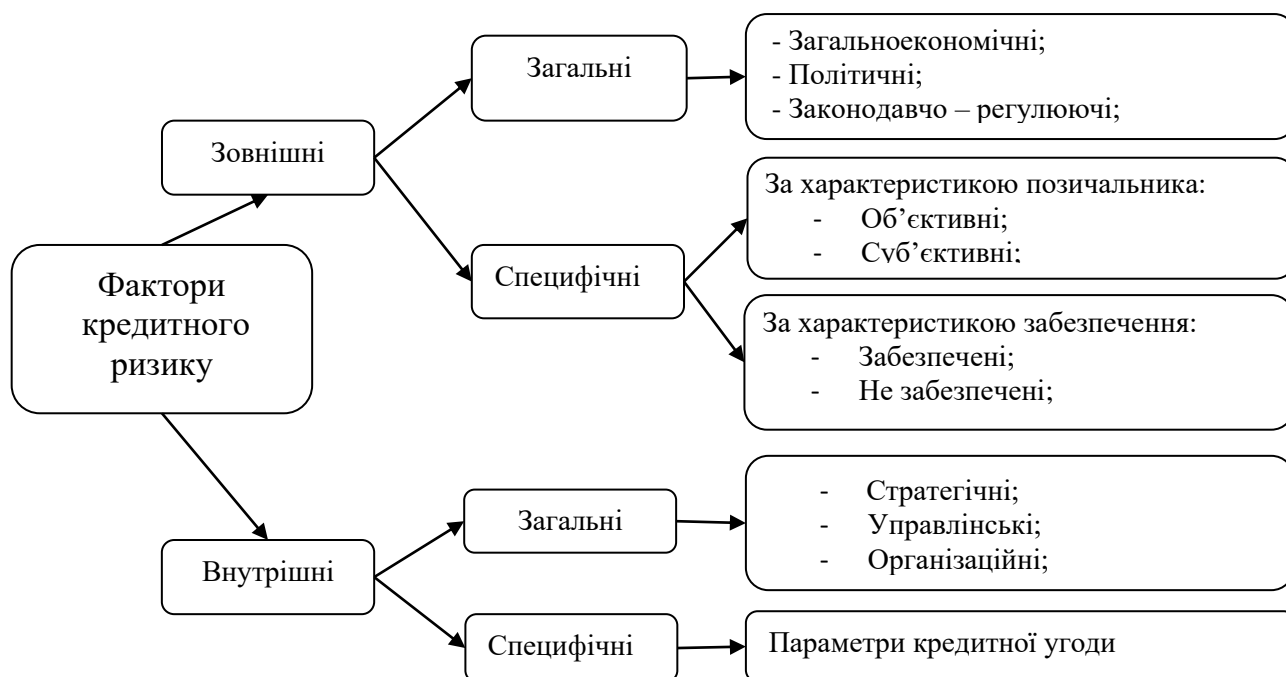
5. Адаптивно когнітивна полягає в сприйнятті ризикової ситуації організаціями з управління кредитними ризиками на основі досвіду.

Слід зазначити, що кредитний ризик напряму залежить від суб'єкта носія ризику завдяки якому розрізняють індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Індивідуальний кредитний ризик виникає в результаті нездатності конкретного позичальника виконати свої зобов'язання з виплати тіла кредиту та відсотків за ним відповідно до кредитної угоди. Це зумовлює і інший підхід. Кредитний ризик варто розглядати і зі сторони позичальника, адже банківська установа має цілий арсенал методів захисту від кредитного ризику, в той час як позичальник має обмежене коло способів захисту від кредитного ризику. На це звертає увагу досить невелика кількість дослідників [42].

Портфельний кредитний ризик являє собою середньо зважену величину ризиків стосовно усіх угод в кредитному портфелі банку. Інакше кажучи це вірогідність скорочення частини активів банку чи їх прибутковості порівняно із запланованим рівнем. Відповідно до даного розподілу за суб'єктом носія можна виділити наступні етапи управління кредитним ризиком (Додаток А).

Зазначимо, що на кредитний ризик мають вплив як зовнішні, так і внутрішні фактори. Більш розгорнену класифікацію впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на кредитний ризик наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2 Класифікація факторів кредитного ризику

Джерело: побудовано за [4; 39].

Ефективне управління кредитним ризиком напряму залежить від впровадження в життя методів зниження рівня ризику. Серед найефективніших моделей оцінки кредитних ризиків можна виділити наступні:

1. Експертний аналіз позичальника. Цей метод передбачає традиційну оцінку платоспроможності клієнта банком. Сутність даного методу полягає в оцінці стабільності доходів позичальника у співвідношенні до його боргових зобов'язань, проте головним недоліком даного методу є те, що присвоєний рейтинговий номер несе в собі виключно порядкову інформацію стосовно ризикового рівня позичальника [3].

2. Статистичний метод. Даний метод передбачає аналіз коливань показника кредитного ризику за певний проміжок часу. Однак при використанні цього методу суттєвим недоліком залишається те, що під час аналізу не враховуються індивідуальні особливості певної ситуації [3].

3. Регресійні моделі та скоринг. Існує велика кількість моделей кредитного скорингу, але головною ідеєю залишається присвоєння кожному

позичальнику реальної притаманної лише виключно йому оцінки кредитного ризику та оцінки ймовірності дефолту [7].

Регресійні моделі як зазначалося раніше полягають в рейтингуванні клієнтів. Рейтингування відбувається за допомогою моделей оцінки кредитоспроможності позичальника, до яких належать [7]:

I. Класифікаційні моделі оцінки:

— Рейтингові;

— Прогнозні: (МДА (множинний дискримінантний аналіз); CARS; Система показників;)

II. Комплексний аналіз:

— Правило шести «Сі»;

— CAMPARI та PARSER;

— Оцінна система аналізу (Judgmental Analysis).

Проте не зважаючи на велику кількість методів з оцінки кредитного ризику які успішно використовуються як в Україні так і за кордоном. Ми твердо можемо заявити, що не існує єдиної методики, яка б на основі якісних та кількісних показників відображала повністю увесь рівень кредитного ризику вітчизняних банківських установ.

Наразі підводячи підсумки за представленими результатами досліджень, ми можемо окреслити наступні характеристики кредитного ризику банківської установи: він базується на вірогідності ризикованих видів діяльності та невизначеності їх реалізації. Під час руху кредитної вартості реалізація кредитного ризику може здійснюватися чи не здійснюватися, в залежності від об'єктивних та суб'єктивних аспектів ризику; з'являється під час проведення активних операцій, пов'язаних з розміщенням банком власних або позикових капіталів шляхом надання їх у тимчасове користування або зобов'язання надати кошти у тимчасове користування на певних умовах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК» ТА ОЦІНКА ЙОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» (далі – АТ «Ощадбанк») є державним банком та являється одним із найбільших в Україні за розміром активів та розгалуженістю відділень. Метою діяльності АТ «Ощадбанку» згідно із його статутом є одержання прибутку від надання банківських та інших фінансових послуг, здійснення кредитно – фінансової підтримки процесів структурної перебудови, забезпечення розвитку ощадної справи, здійснення всебічного банківського обслуговування юридичних і фізичних осіб [29].

Оцінку кредитного ризику АТ «Ощадбанку» за період 2018-2020 років було проведено на підставі даних фінансової звітності банку (Додаток Ж). Більш детальна характеристика кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» за 2018-2020 роки наведена в табл. 2-4 (Додаток Б, В, Г).

Провівши аналіз частки кредитного портфеля в активах АТ «Ощадбанку», яка наведена в табл. 1 (Додаток Б), можна зробити висновок, що протягом усього досліджуваного періоду частка кредитного портфеля юридичних осіб є суттєво більшою за частку кредитного портфеля фізичних осіб. Проте в динаміці прослідковується скорочення величини кредитів наданих юридичним особам на 2373348 тис. грн. або 4,19%.

Варто відмітити, що величина кредитів наданих фізичним особам в динаміці має позитивну тенденцію до зростання, та за досліджуваний період дана величина збільшилася на 3632511 тис. грн. Завдяки цьому зросла і частка кредитного портфеля фізичних осіб в активах з 2,43% у 2018 році, до 3,82% – 2020 році.

Оцінка кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» є не повною без оцінки структури позичальників окремо, як фізичних так і юридичних осіб. Саме

тому перейдемо, до аналізу структури позичальників АТ «Ощадбанку» за секторами економіки, які наведені в Додатку Г.

Проведений аналіз структури позичальників свідчать про суттєве скорочення величини виданих кредитів на 4317099 тис. грн. Найбільшого зменшення величини кредитування зазнав сектор енергетики, кредитування якого в динаміці скоротилося на 20006260 тис. грн. Також вагомого скорочення кредитування зазнали такі сектори як: нафтогазова та хімічна промисловість скорочення кредитування яких відбулося на 12861222 тис. грн.; кредитування галузі будівництва та нерухомості знизилося на 10358162 тис. грн.

Проте за досліджуваний період позитивна динаміка до підвищення наданих кредитів прослідковується в багатьох секторах економіки. В кінці 2020 року спостерігається різке зростання кредитів наданих органам місцевого самоврядування, будівництво та ремонт доріг. Кредити видані для органів місцевого самоврядування за досліджуваний період зросли на 1533,70%, з 202651 тис. грн. у 2018 році, до 3108068 тис. грн. у 2020 році. Кредитування галузі будівництва та ремонту доріг збільшилося на 2308090 тис. грн. або 482,73%.

Варто відмітити, що за аналізований період резерв під очікувані кредитні збитки зменшився на 59,11% , що в абсолютній величині становить 37620859 тис. грн. Станом на 31 грудні 2020 року резерв під очікувані кредитні збитки становить 26020506 тис. грн.

Узагальнюючи отримані дані, ми можемо стверджувати, що дана структура кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» відображає сучасну тенденцію розвитку секторів економіки України. Розглянемо та проведемо аналіз структури кредитів наданих фізичним особам, яка наведена в табл. 2 (Додаток Б).

Аналіз кредитів наданих фізичним особам демонструє позитивну тенденцію до підвищення величини наданих кредитів в середньому в 1,5 рази. Найбільш популярним видом кредитування серед фізичних осіб є

авто кредит, який за досліджуваний період зріс на 213,47% та наприкінці 2020 року його величина становить 2810990 тис. грн. Також одним із ключових напрямків кредитування фізичних осіб є карткові кредити величина яких за досліджуваний період зросла на 31,80%, та наприкінці 2020 року становить 4399749 тис. грн.

Натомість до скорочення мають тенденцію споживчі кредити, так за 2020 рік їх величина скоротилася на 20121 тис. грн. Зі сторони позичальників незацікавленість в кредиті може бути викликана скороченням доходів населення. Слід зазначити, що резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами наданими фізичним особам також скоротився. Проте дане скорочення є не суттєвим в порівнянні із скорочення резерву під очікувані кредитні збитки від кредитів наданих юридичним особам та становить лише 1,87%, або 66163 тис. грн.

Максимальна сума можливих кредитних збитків АТ «Ощадбанку» в результаті виконання умовних зобов'язань і контрактних зобов'язань з надання кредиту, у випадку невиконання зобов'язань іншою стороною, коли усі зустрічні кредити, застави або забезпечення виявляться знеціненими, представлено сумами за договорами щодо цих інструментів і відображено у Додатку В.

Здійснивши аналіз умовних фінансових зобов'язань, які наведені в табл. 3 (Додаток В) ми бачимо, що їх загальна вартість зросла та на кінець досліджуваного періоду становить 16010665 тис. грн. зростання відбулося на 7453989 тис. грн.

Найвагомішого зростання зазнав такий показник як безвідкличні зобов'язання за кредитами та невикористаними кредитними лініями, збільшення відбулося майже в 22 рази, або 13535386 тис. грн. З 664569 тис. грн. – 2018 році до 14199955 тис. грн. в 2020 році.

Акредитиви та інші операції, пов'язані з умовними зобов'язаннями в період 2018-2019 роках зазнали різкого скорочення (зменшення відбулося на 158444 тис. грн.), але уже в 2020 році даний показник виявив позитивну

тенденцію до зростання та збільшився але лише на 1,46% та наприкінці досліджуваного періоду становив 1071489 тис. грн.

Проте на відміну від двох попередніх показників видані фінансові гарантії та інші аналогічні зобов'язання в період 2018-2020 років скоротилися на 115711 тис. грн. Різке зменшення відбулося саме у 2020 році, оскільки в період 2018-2019 років даний показник проявляв позитивну динаміку.

Станом на 31 грудня 2020 року АТ «Ощадбанк» має найкращі показники в сфері зміни простроченої заборгованості. Обсяг простроченої, реструктуризованої та знеціненої заборгованості наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз якості кредитного портфелю АТ «Ощадбанку»
за 2018-2020 рр.**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне
Кредитний портфель банку (до вирахування резерву під очікувані кредитні збитки) тис. грн.	135 025 814	122 648 384	89 246 583	-45 779 231	66,10
З них:					
Видані кредити за рік тис. грн.	12 366 100	14 770 370	12 709 379	3 43 279	102,78
Прострочені тис. грн.	68 613 182	59 767 650	21 886 443	-46 726 739	31,90
Реструктуризовані тис. грн.	16 000 000	9 000 000	16 300 000	300 000	101,88
Знецінені тис. грн.	7 777 100	10 672 992	22 850 622	15 073 522	293,82
Повністю погашені тис. грн.	7 385 463	11 024 709	7 335 582	-49 881	99,32

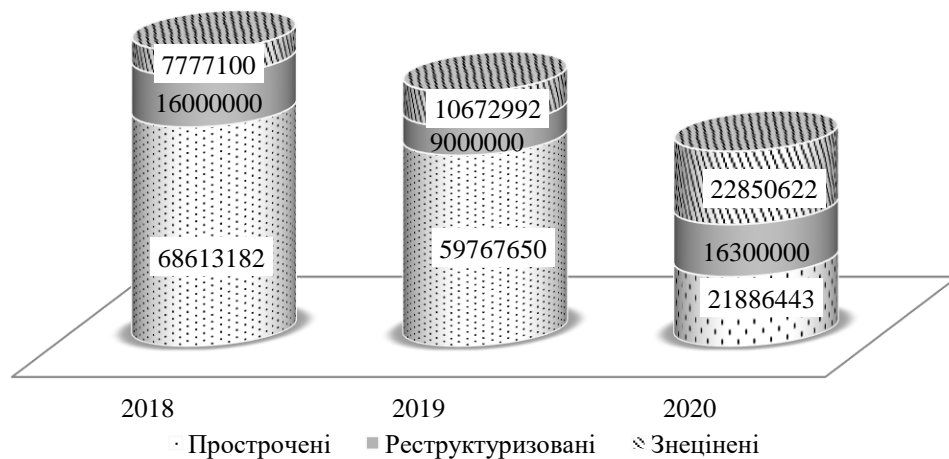
Джерело: власні розрахунки на підставі фінансової звітності [29].

Аналіз якості кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» за 2018 - 2020 роки вказує на значне скорочення обсягу прострочених кредитів, що безумовно є позитивним явищем. Обсяг прострочених кредитів у відносній величині скоротився на 68,1% та наприкінці досліджуваного періоду становить 12709379 тис. грн. Це на 46726739 тис. грн. менше ніж в 2018 році, у якому даний показник становив 68613182 тис. грн.

Задля врегулювання проблемної заборгованості АТ «Ощадбанк» здійснює реструктуризацію. Обсяг реструктуризованої заборгованості у 2020 році збільшився на 1,88% в порівнянні із 2018 роком, та становить 16300000 тис. грн. Проте в порівнянні з 2019 роком в якому обсяг реструктуризації становив 9000000 тис. грн. збільшення відбулося на 81,11%.

Обсяг знецінених кредитів збільшився майже у 3 рази й у 2020 році становить 22850622 тис. грн., що на 15073522 тис. грн. більше ніж у 2018 році. Обсяг повністю погашених кредитів у 2020 році в порівнянні з 2018 роком скоротився на 49881 тис. грн. та становить 7335582 тис. грн. Проте порівнюючи дані 2019-2020 років прослідковується скорочення на 3689127 тис. грн., що негативним явищем, яке в майбутньому може мати вплив на кредитний портфель банку. Варто відмітити, що кредитний портфель АТ «Ощадбанку» також скоротився на 45779231 тис. грн., та у 2020 році становить 89246583 тис. грн.

Більш наглядно структура кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» відображена на рис. 2.1.

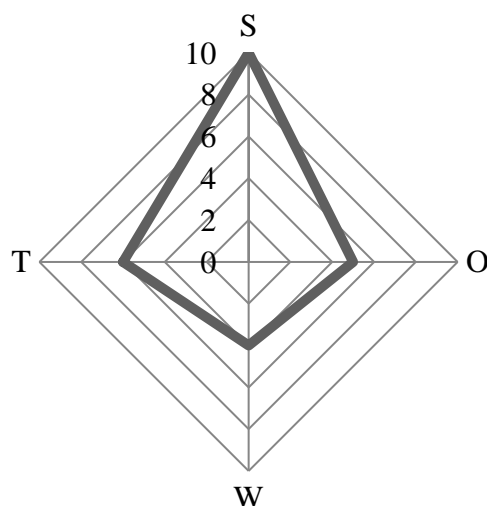
Рис. 2.1 Структура кредитного портфелю АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 рр., тис. грн.

Джерело: власні дослідження.

За аналізований період структура кредитного портфелю АТ «Ощадбанку» змінилася в ліпшу сторону. Відбулося значне скорочення прострочених кредитів та зросла частка реструктуризованих кредитів.

Банківська установа постійно діє в змінних умовах як зовнішнього так і внутрішнього середовища. Провівши оцінку діяльності АТ «Ощадбанку», ми розробили порівняльну характеристику сильних та слабких сторін для SWOT – аналізу. Перш за все метою даного виду аналізу є отримання інформації, як про нові можливості банківської установи на ринку, так і про потенційні загрози з якими може зіштовхнутися АТ «Ощадбанк». Проведення аналізу вхідних даних та розробка матриці SWOT – аналізу наведено в Додатках Д-Е.

На основі матриці SWOT – аналізу АТ «Ощадбанку», створити візуалізацію SWOT – аналізу (рис. 2.2).

Рис. 2.2 Візуалізація результатів SWOT – аналізу АТ «Ощадбанку»

Джерело: власні дослідження.

Порівняльні переваги, які визначені за результатами аналізу сильних сторін та можливостей показують що: сильними сторонами АТ «Ощадбанку» є широке розгалуження мережі філій, висока репутація банківської установи та відсутність кредитного перенавантаження.

Ключову роль серед переваг відіграє саме лояльне ставлення до клієнтів та запровадження кредитних канікул через воєнні дії. Така політика

АТ «Ощадбанку» не лише зберегла довіру до банківської установи, але й значно посилила її. Але це означає, що банк не отримає істотну частину із запланованих доходів та плановану ліквідність у вигляді планових погашень за кредитним портфелем. Одночасно такі дії банку тягнуть за собою величезний ризик того, що частина цього портфеля виявиться неробочою – люди не матимуть можливості гасити кредит через втрату доходу або інші трагічні події.

Виклики визначені в результаті аналізу слабких сторін та можливостей показують що: завдяки впровадженню інноваційних технологій АТ «Ощадбанк» зможе покращити систему самообслуговування та знизити вартість послуг.

Ризики визначені в результаті аналізу слабких сторін та загроз показують що: банківська установа на фоні війни зіштовхується з ризиками втрати відділень та інших активів під час бойових дій, втрата частини співробітників, які евакуювалися із родинами або пішли до лав Збройних сил чи ТРО, також через війну є неможливою фізична доставка готівки у небезпечні регіони. Загострився ризик втрати грошових потоків від обслуговування кредитів громадянами й підприємствами та вплив коштів населення, яке кинулося знімати готівку. Другий не менш важливий ризик – втрата великої частини комісійного бізнесу з обслуговування торговельних угод: із зупинкою експорту та імпорту і зниження оборотів всередині країни банки недоотримують доходи та спляють накопичений власний капітал.

Отже проведений аналіз кредитного ризику показав, що банківська установа є досить надійною та фінансово стійкою. Банк вдало проводить свою кредитку політику в умовах війни однак уже зараз зрозуміло, що банк не отримає істотну частину із запланованих доходів і тут дуже важливо, щоб з боку держави було створено програму підтримки банківської системи, заразом у питаннях до капіталізації.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ТА ЙОГО ПРОГНОЗ В АТ «ОЩАДБАНК»

Поточна система управління кредитними ризиками в АТ «Ощадбанк» забезпечує своєчасне та адекватне виявлення, контроль та пом'якшення кредитних ризиків на індивідуальній та портфельній основах. Кредитна політика АТ «Ощадбанку» передбачає загальні підходи та основні пріоритети при здійсненні активних банківських операцій, зміну умов їх здійснення та вжиття заходів для врегулювання заборгованості з контрагентами, мінімізацію та диверсифікацію ризиків при здійсненні активних операцій, забезпечення здійснення постійного контролю над структурою та якістю кредитного портфеля.

Під час оцінювання ризику та прийняття рішення щодо надання кредиту конкретному позичальнику АТ «Ощадбанк» проводить дослідження фінансового стану, кредитоспроможності та платоспроможності позичальника, аналіз ринку пов'язаного з галуззю, в якій позичальник здійснює господарську діяльність, та ринкові позиції бізнесу позичальника. Перед тим як ухвалити рішення про надання кредиту АТ «Ощадбанк» оцінює потенційних позичальників, використовуючи власну внутрішню рейтингову шкалу [29].

Банк оцінює кредитний ризик на основі розроблених моделей оцінки очікуваних кредитних збитків, використовуючи ймовірність дефолту (PD), експозицію під ризиком (EAD) та збиток від дефолту (LGD). Оцінка здійснюється відповідно до вимог як НБУ, так і міжнародних стандартів фінансової звітності [29].

Ідентифікація, контроль та звітування за кредитними ризиками здійснюється учасниками процесу управління кредитними ризиками на постійній основі відповідно до функцій, визначених внутрішніми нормативними документами АТ «Ощадбанку».

Процес управління кредитним ризиком в АТ «Ощадбанку» передбачає наступні етапи [Помилка! Невідомий аргумент ключа.]: ідентифікація ризиків – визначення джерел ризиків; оцінка ризиків – визначення та оцінка величини виявлених ризиків; контроль над ризиком – встановлення обмежень щодо величини прийнятних ризиків; моніторинг ризиків – процес постійного спостереження за джерелами ризику.

Даний процес управління кредитним ризиком в АТ «Ощадбанку» був актуальним до початку війни. Зараз українська банківська система переживає чи не найбільше потрясіння за весь час свого існування. І за цією логікою, вона, із початком повномасштабної агресії Російської Федерації, мала б зіштовхнутися зі зміною ставлення до себе з боку клієнтів Але, як ми можемо побачити, цього не відбувається. Навпаки, вітчизняні банки, у перші ж дні війни змогли правильно визначити свої пріоритети, і тим самим зуміли зберегти довіру клієнтів. Один із пріоритетів у діяльності АТ «Ощадбанку» під час війни стала допомога клієнтам.

У зв'язку з введенням воєнного стану АТ «Ощадбанк» ввів "кредитні канікули" для своїх клієнтів (як фізичних осіб, так і представників мікро-, малого та середнього бізнесу). До 31 травня 2022 року скасовується необхідність сплати платежів та нарахування штрафних санкцій. Також:

- банківські продукти "Кредитування пенсіонерів", "Кредитування в рамках зарплатних проєктів", "Моя кредитка" отримали процентні ставки у розмірі всього 0,001% річних;

- за обслуговування кредиту за банківським продуктом "Моя кредитка" комісійна винагорода наразі становить 0% річних;

- АТ «Ощадбанк» відновив надання кеш-кредитів та розширив перелік товарів, які можна придбати за банківським продуктом «Кеш-кредит цільовий»;

- автоматично продовжено дію тих кредитних карток, термін дії яких закінчувався (поки до 1 серпня 2022 року);

— АТ «Ощадбанк» поновлює програму «Ощад Драйв», за якою кредитуватиме придбання нових авто, у тому числі електрокарів.

У фокусі, як і раніше, сільське господарство: його нормальне функціонування пов'язане з продовольчою безпекою країни. За квітень-травень банк прокредитував цей стратегічний сектор економіки на 3 млрд. грн. Ще один напрям роботи, на якому зосереджується Ощадбанк, – наповнення бюджету та допомога Збройним силам України. До державної скарбниці сплачено авансом дивіденди та податок на прибуток. На аукціонах Мінфіну банк придбав військових облігацій внутрішньої державної позики на суму 10 млрд. грн., незабаром плануються додаткові інвестиції у такі цінні папери.

Як і всі патріотичні бізнеси, Ощадбанк підтримує армію: на допомогу ЗСУ перераховано 100 млн. грн. Де тільки є можливість без шкоди для критичної діяльності, регіональні підрозділи Ощадбанку надають на допомогу армії інкасаторські автомобілі (128 авто) та бронезилети (567 штук). Також Ощадбанк усіляко допомагає клієнтам фінансово підтримувати ЗСУ. Платежі на рахунок допомоги українському війську, відкритий в НБУ, здійснюються в Ощадбанку без комісій.

Передбачається, що після закінчення війни, перед НБУ стоятиме непросте завдання втримати ситуацію з курсом, інфляцією та процентними ставками. Платоспроможність стане одним із перших питань для фінансової системи в мирний період. Велика кількість активів, передусім кредитів, знеціниться. Перед банківськими установами постане питання докапіталізації. Якийсь період часу на нього не звертатимуть увагу, а НБУ зможе дати регуляторні послаблення, дозволяючи банкам працювати із недостатнім капіталом. Але протягом року-півтора питання платоспроможності має бути вирішене. Можливо, в цьому допоможуть міжнародні структури, які стануть акціонерами в окремих банках. Можливо, війна завершиться таким чином, що джерелом докапіталізації будуть репарації.

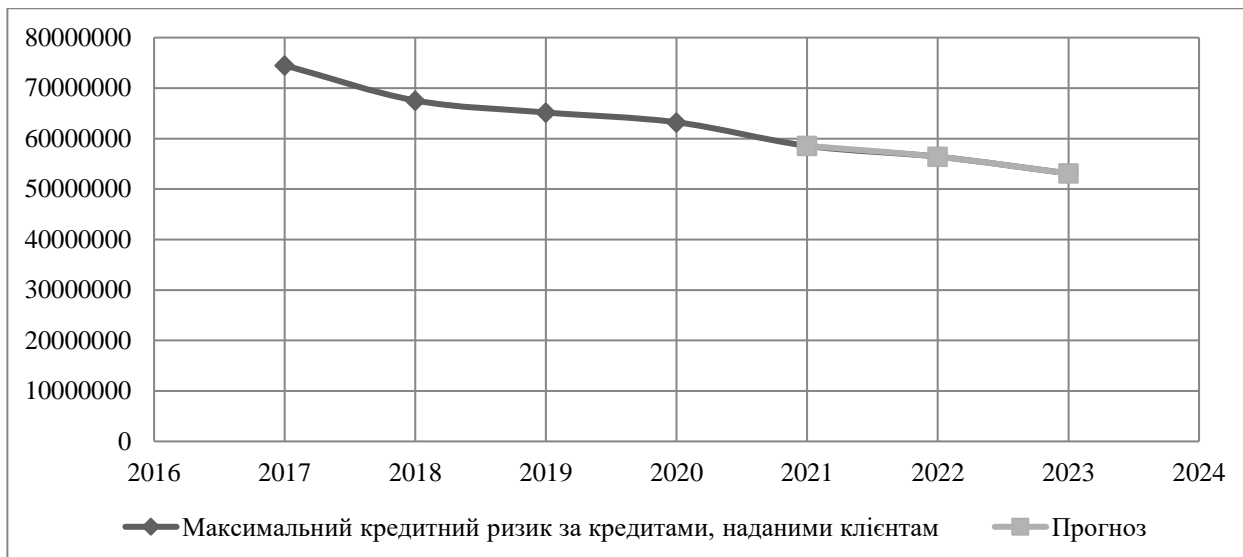
Також ми вважаємо, що ризик відсоткових ставок не просто посилиться, а буде одним із головних. І хоча зараз, на фоні жахів війни, питання ставок є третьорядним, оскільки на час воєнного стану грошово-кредитна політика не може виконувати своїх функцій, навіть ставки за депозитами стали формальністю і їх поки не переглядають, у майбутньому воно буде серед ключових для відновлення.

Відбудова країни буде потрібна, адже російські війська винищили цілі житлові квартали українських міст. Саме тому АТ «Ощадбанку» потрібно обдумати питання з розробки програм доступної іпотеки. Нові програми мають стати програмами із забезпечення житлом людей, які його втратили. АТ «Ощадбанк» буде спроможним видавати іпотечні кредити та проводити операції по їхньому обслуговуванню.

Також у після воєнний період логічним буде розробка та запуск програми, подібної до 5–7–9. Завданням такої програми чи програм має стати перезапуск бізнесу, який завмер на час війни. Це мають бути пільгові кредити на поповнення обігових коштів та устаткування.

Однак у мирний час велика роль приділятиметься відбудові не лише жилих секторів та відновленню призупиненого бізнесу. Вагома частка припаде на відбудову капітальних споруд як от мости та переправи. Це стане завданням на державному та наднаціональному рівнях, але техніку, задіяну для відбудови, братимуть разом через лізинг. Саме тому АТ «Ощадбанку» доцільно переглянути та внести зміни в свою лізингову діяльність.

Також, нами було здійснено прогнозування зміни максимального кредитного ризику за кредитами, наданими клієнтам АТ «Ощадбанком» (рис. 3.1).

Рис. 3.1 Прогноз максимального кредитного ризику за кредитами, наданими клієнтам АТ «Ощадбанку» за 2017-2023 рр., тис. грн.

Джерело: власні розрахунки на підставі фінансової звітності [29].

За період 2017-2020 рр., ми спостерігаємо поступове скорочення кредитного ризику за кредитами, а саме: з 74502538 тис. грн. у 2017 році, до 63226077 тис. грн. – 2020 році. Проведений прогноз показав, що тенденція до скорочення кредитного ризику продовжуватиметься і надалі, відповідно кредитний ризик у 2021р. становитиме 58558980 тис. грн.; 2022 р. – 56400431 тис. грн.; 2023 р. – 53095749 тис. грн. Але дані статистичні матеріали не враховують війну з РФ, тому реальна ситуація може бути інша, тому у наступних дослідженнях нами буде проведений прогноз із врахуванням кількох сценаріїв розвитку і формування кредитного ризику.

Отже, у середньостроковій перспективі АТ «Ощадбанку» доведеться стикнутися із суттєвим погіршенням якості активів – великими обсягами проблемних кредитів. Однак у післявоєнний період йому варто спрямувати свою кредитну політику на відновлення інфраструктури, бізнесу та житла для всіх, хто його втратив.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки даної роботи з приводу оцінки кредитного ризику комерційного банку слід надати наступні висновки:

1. Встановлено, що кредитний ризик має надзвичайно великий вплив на фінансову стійкість банку, адже саме кредитний ризик тягне за собою значні збитки через зниження якості кредитного портфеля банківської установи. Наслідком даного явища є втрата капіталу та ліквідності, що в свою чергу спричиняє численні фінансові втрати як кредиторів так і вкладників банку. Вихідним моментом у дослідженні економічної природи та ролі методів оцінки кредитного ризику комерційного банку є з'ясування його суті. Більшість науковців трактують кредитний ризик як ризик банку, який виникає в результаті кредитної діяльності. З іншої позиції кредитний ризик можна розглядати як ризик позичальника в сьогоdnішніх умовах він набагато яскравіше виражається, оскільки банк має цілий спектр механізмів захисту від ризику в той час як позичальник в період війни є абсолютно незахищеним від кредитного ризику.

2. Проведені розрахунки показали, що за досліджуваний період (а саме: 2018-2020 роки), кредитний портфель зазнав деяких структурних змін. Відбулося значне скорочення самого обсягу кредитного портфелю на 4317099 тис. грн., що позитивно впливає на зменшення кредитного ризику. Також відбулися зміни в структурі прострочених, реструктуризованих та знецінених кредитів в наступних співвідношеннях: частка прострочених кредитів скоротилася на 46726739 тис. грн., частка реструктуризованих та знецінених кредитів зросла відповідно на 300000 тис. грн. та 15073522 тис. грн. Опіраючись на офіційні данні мінфіну АТ «Ощадбанк» має найкращі показники в напрямках зміни простроченої заборгованості та її реструктуризації.

3. Проведений SWOT – аналіз АТ «Ощадбанку» показав, що банківська установа у період воєнних дій хоча і зберегла довіру до себе, але

одночасно із тим напряду зіштовхнулася з посиленням кредитного ризику. Це відбулося через втрату позичальниками кредитоспроможності та платоспроможності, а також та майна, яке було внесене під заставу. І як наслідок банк не отримає істотну частину із запланованих доходів та плановану ліквідність у вигляді планових погашень за кредитним портфелем.

4. Встановлено, що для фінансового сектору АТ «Ощадбанку» найпершим викликом війни стала втрата цілих структурних підрозділів на кшталт кол-центру, бек-офісу котрі знаходяться в окупованих містах. Друга серйозна проблема АТ «Ощадбанку» – втрата великої частини комісійного бізнесу з обслуговування торговельних угод: із зупинкою експорту та імпорту і зниження оборотів всередині країни, через що банк недоотримує дохід та знижується вартість накопиченого власного капіталу через, що банк дохід та знижується вартість накопиченого власного капіталу. Третім серйозним ризиком для АТ «Ощадбанку» став ризик ліквідності. Однак завдяки швидкій та злагодженій співпраці з НБУ, який обмежив різкий відтік коштів із банків, запровадивши обмеження на зняття валюти та готівкової гривні, а також обмеживши транскордонні валютні перекази, сильних потрясінь вдалося уникнути. Незважаючи на обмеження, обсяги зняття готівки з карток зараз значно перевищують довоєнні.

5. Виявлено, що одним із пріоритетів у діяльності АТ «Ощадбанку» під час війни є зниження кредитного ризику. Для роздрібних клієнтів та представників мікро-, малого та середнього бізнесу Ощадбанк запровадив кредитні канікули, пролонгував дію карткових рахунків, знизив вартість тарифів на обслуговування в даному банку, що сприяє зниженню кредитного ризику. Пріоритетними галузями, як і в довоєнний період є сільське господарство, яке забезпечує продовольчу безпеку, кредитування якого за період воєнних дій уже досягає 3 млрд. грн. Однак у післявоєнний період йому варто спрямувати свою кредитну політику на відновлення інфраструктури, бізнесу та житла для всіх, хто його втратив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics* 2019. № 15. С. 21-26.
URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6161>.
2. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 2 (27). С. 157-162.
3. Віблій П. І., Жаржинська А. Ю. Дослідження кредитних ризиків комерційних ризиків та методи їх оцінювання. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2019. Том 1. № 1. С. 8-13.
URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/49805>.
4. Вовк В. Я., Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 463 с.
5. Вовкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. №2 (42). С. 76-85.
6. Волкова, В. В., Волкова, Н. І., Ставська, К. А. Концепція вдосконалення оцінки якості кредитного портфеля в управлінні кредитною діяльністю банку. *Економіка і організація управління*. 2021. №1 (41). С. 30-40.
7. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки. *Українська академія банківської справи НБУ*. 2006 URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/55676>
8. Дзюблюк О. В. Управління кредитним процесом комерційних банків у контексті мінімізації кредитного ризику із використанням новітніх фінансових інструментів. *Світ фінансів*. 2017. №. 2 (19). С. 7-16.

9. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці. *Журнал європейської економіки*. 2017. №. 1. С. 108-124.
10. Дзюблюк О. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця, 2015. 295 с. URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3907>
11. Долінський Л. Б. Ідентифікація та кількісне оцінювання кредитного ризику комерційного банку. *Економічний аналіз*. 2016. № 1. С. 180-189.
12. Карчева Г. Т. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку, дисертація. Київ: 2017. 211 с. URL: <http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/handle/123456789/1578>
13. Кинаш Ю. Є., Мицишин В. М., Гавдьо Р. О. Моделювання оцінки кредитних ризиків у діяльності кредитних спілок. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Автоматика, вимірювання та керування*. 2018. № 907. С. 51-58.
14. Кинаш Ю. Є., Мицишин В. М., Гавдьо Р. О. Моделювання оцінки кредитних ризиків у діяльності кредитних спілок. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Автоматика, вимірювання та керування*. 2018. № 907. С. 51-58.
15. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України. *Фінанси України*. 2016. № 2 (243). С. 83-96.
16. Коваль К. С. Мінімізація кредитного ризику. ВНТУ. 2020. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29020/8870.pdf?sequence=3>.
17. Курінна В. В. Кредитні ризики банківської системи України. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд*. 2021. С. 94-95.
18. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми: ДВНЗ, 2008. 86 с.

19. Ларіонова К. Л. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 233-240.
20. Лінгур І. В., Ковач С. С. Зниження кредитних ризиків як напрямів мінімізації їх негативних впливів. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських*. 2021. С. 145-146.
21. Малахова О. Л. Напрями оптимізації роботи банків щодо управління кредитним ризиком. *Світ фінансів*. 2017. №. 2 (15). С. 101-112.
22. Матвійчук Н. М., Купіч Б. В. Кредитний ризик комерційних банків в Україні. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд*. 2021. С. 36-37.
23. Маслій О. Р., Артими-Дрогомирецька З. Б. Управління кредитним портфелем комерційного банку. *IX Міжнародна науково-методична інтернет-конференція Форум молодих економістів кібернетиків «Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід»*. 2018. С. 93-95.
24. Мельник К. Зниження кредитних ризиків та забезпечення їх стійкості в діяльності банку. *Банківська справа*. 2017. № 1. С. 32-41.
25. Міщинська О. Ю. Кредитні ризики банків: проблеми управління. *Ефективна економіка*. 2016. №3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efek_2016_3_48.pdf
26. Наумчук Н. В. Суть кредитного ризику та формування методів його оцінки. *«Студентські наукові читання: 2021»*. Поліський національний університет. Житомир. 2021. С. 64-67.
27. Наумчук Н. В. Оптимізація методів оцінки кредитного ризику. *Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу*. НРЗВО «Камянець-Подільський державний інститут» 2022. С. 225-228.

28. Ониськів Л. М. Актуальні проблеми оцінки кредитного ризику банку: нові вимоги та вплив на кредитування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 542-547.
29. Офіційний сайт АТ «Ощадбанку»: фінансова звітність за 2018-2020 роки. URL: <https://www.oschadbank.ua>.
30. Пашков А. Оцінка якості кредитного портфеля. *Фінансовий простір*. 2019. № 2 (18). С. 14-21.
31. Петренко, В. О. Управління кредитними ризиками банку. *Матеріали студентської наукової конференції Том I*. 2020. С. 235-237.
32. Похилько С. В., Новіков В. М. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2019. № 1. С. 53-63.
33. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Проблеми економіки та управління*. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 873. С. 88-96.
34. Простебі Л. І. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2. С. 130-134.
35. Стрельченко А. О., Чуб П. М., Чуб П. М. Підвищення ефективності методів управління кредитним ризиком в банках України. 2020. С. 393 – 396.
36. Тітов О. О., & Тарасенко І. О. Якість банківського кредитного портфеля і його роль в забезпеченні фінансової стійкості банку. *In Innovations and prospects of world science*. 2021. С. 808-816.
37. Тищенко О. І. Дослідження методів оцінки ризиків споживчого кредитування в банку. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016. № 1. С. 76-82.
38. Шафар М. В. Причини виникнення та методи мінімізації кредитного ризику банку. 2020. С. 143.

39. Швець О. В. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку: Дис.. канд. екон. наук: ДВНЗ «Університет банківської справи», Київ, 2017. 211 с.
40. Швець Ю. О. Метод аналізу ймовірності настання банкрутства на промислових підприємствах. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. Запоріжжя: 2017. № 2 (34). С. 36-44.
41. Шило Ж. С. Кредитний ризик комерційного банку: причини виникнення та методи управління. *In The VII International Science Conference «Modernscience and practice»* 2021. С. 21-23.
42. Шубенко І. А. Кредитні ризики сільськогосподарських підприємств: Дис.. канд. екон. наук: 08.04.01 / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. К., 2006. 210 с.